

TÜBİTAK

1. ÖZET ve ANAHTAR KELİMELER: Proje başlığı, özeti ve anahtar kelimeler **Türkçe ve İngilizce** yazılmalıdır. Özette konunun tarihçesi ve literatürdeki yeri çok kısa belirtildikten sonra projenin özgün değeri ve beklenen sonucunun etkileri vurgulanmalıdır. Ayrıca nasıl yürütüleceği (deneysel tasarım/yaklaşım, yöntemler, ekip, aşamalar ve zaman) özetlenmelidir. **Proje özetleri birer sayfayı geçmemelidir.**

Proje Başlığı:

Türkiye'nin Dış Politika Roller: Ampirik Bir Yaklaşım

Özet

Sosyoloji literatüründe önemli bir yere sahip olan rol teorisi, 1970'lerin başından beri uluslararası ilişkiler (U.İ.) ve dış politika analizi (DPA) çalışmalarında kullanılmaktadır. Konuyla ilgili ilk önemli çalışma, K.J. Holsti'nin bu alt-literatürü başlatan "Dış Politika Çalışmalarında Ulusal Rol Kavramsallaştırmaları" (National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy, 1970) isimli eseridir. Bu eseri takiben, ülkelerin dış politikada takındıkları rollerin tipolojisi ve bu rollerin dış politikaya olan katılıma etkileri konusunda önemli bir yazın (literatür) üretilmiştir. Bu proje bu yazından çıkan kuramsal bilgiler ve yöntemsel gelişmeler ışığında, Türkiye'nin son yıllarda değiştiği varsayılan dış politikasında kendine hangi rolleri biçtiği, bu rollerin kaynakları ve üretilmiş rollerin toplumun değişik kesimlerinden ne kadar kabul gördüğünü ortaya çıkartmayı amaçlamaktadır. Şu ana kadar yapılan literatür taramalarında rol kuramının DPA çalışmalarında dünyadaki başarısına rağmen, Türkiye'ye ampirik bir yaklaşımla hiç uygulanmadığı gözlemlenmiştir. Türk dış politikası (TDP) çalışmaları bakımından büyük bir eksiklik olduğu görülen bu boşluğu bu proje doldurmaya çalışacaktır.

Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Türk dış politikası için değişik roller uygun görülmüş, uluslararası dinamikler ve özel durumların el verdiği müddetçe bu roller ışığında TDP gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1980'lerden itibaren TDP'de gözle görülür değişimler yaşanmış ve tüm liderler, nüanslar olmakla birlikte birbirine yakın ve devamlılık gösteren dış politikalar sürdürmüşlerdir. Son dokuz yılda ise, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetleri döneminde TDP geçmişe göre daha aktif, bölgeler odaklı ve -en azından Orta Doğu'yu ilgilendiren konularda- liderlik iddiası taşıyan bir görünüm arz etmiştir. Bu çerçevede Türk dış politika yapıcılarının ve aynı zamanda medya, akademi, diğer toplumsal kesimlerin ve dış analistlerin söylemlerinde 'köprü', 'doğu ile batı arası köprü', 'medeniyetler arası köprü', 'merkez ülke', 'bölgesel lider', 'yükselen güç', 'arabulucu', 'sorun çözücü', 'mazlumların koruyucusu', 'Müslüman dünyanın lideri, koruyucusu', 'bağımsız güç' gibi yeni rollerin dillendirildiği gözlemlenmektedir.

Uzmanlık alanı dış politika analizi olan proje yürütücüsü Doç. Dr. Özgür Özdamar, Bilkent Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olan iki bursiyer ve projeye danışman olarak dahil olacak olan Kadir Has Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Aydın ve Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) Başkanı Prof. Dr. Bülent Aras'ın oluşturduğu proje ekibinin yürüteceği ve 24 ay sürecek bu çalışmanın iki temel ayağı bulunmaktadır. İlk ayakta literatür taraması, liderlerin konuşmalarının içerik analizi ve derinlemesine mülakat teknikleriyle Türkiye'deki seçkinlerin TDP rollerinin ne olduğuna dair fikirleri ve bu rollere dair tutumları ortaya çıkartılacaktır. Toplumun seçkin kesimlerini oluşturan, liderlik ve fikir önderliği pozisyonlarında bulunan 50 kişi ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak seçkinlerin gözünden TDP rollerinin bir haritası çıkarılacaktır. İkinci aşamada ise profesyonel bir anket şirketinden hizmet alınarak 3.000 kişiden oluşan bir gruba anket yapılacaktır. Bağımlı değişken Türkiye kamuoyunun TDP rolleri hakkındaki tutumlarıdır. İki analiz düzeyinin birden ele alınmasının sebebi, genellikle bir elit konusu olarak görülen dış politikada elitlerin ve kamuoyunun görüşlerinin ayrı ayrı ortaya çıkartılmasından sonra karşılaştırılması ve aradaki benzerlik veya ayrılıklara dair Türkiye için rol tavsiyeleri yapılmasıdır. Böyle bir çalışma politika yapıcılarını, akademisyenleri ve toplumda sık sık dile getirilen birçok tezi ya doğrulayacak ya da yeni tezler ortaya çıkaracaktır. Böylece bu rolleri, rollere dair tutumları anlayarak rollerin nasıl dış politikayı etkilediğini, ileride etkileyebileceğini ve elit-kamuoyu arasında rol algılamalarında büyük ayrılıklar varsa bunların nasıl giderilebileceği anlaşılacaktır. Türk dış politikası araştırmalarında ampirik teknikler ile niteliksel ve niceliksel yaklaşımları birleştirerek güçlü çıkarımlar yapmaya çalışan çalışmalar maalesef azdır. Bu anlamda projenin akademik literatüre katkısı oldukça önemlidir. Bunun dışında küresel politikada giderek önem kazanan Türkiye'nin dış politika rollerinin ortaya çıkarılması Türkiye'de karar vericiler için bir rehber olabilecektir; diğer bir deyişle çalışma stratejik açıdan da veri üretecektir. Öte yandan giderek demokratikleşen Türkiye ve dünyada dış politika süreçleri giderek kamuoylarının tercihlerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla, önerilen bu proje, bugüne değin kitlesel düzeyde dış politika rollerine dair tutumları sorulmamış Türkiye toplumu için tercihlerini duyurabilmek açısından toplumsal bir yarar da sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Türk dış politikası, rol teorisi, dış politika rolleri, ulusal rol kavramsallaştırmaları, seçkinler, kamuoyu, köprü ülke, merkez ülke, bölgesel lider, bağımsız güç

Project Title:

Turkey's Foreign Policy Roles: An Empirical Approach

Abstract

Role theory, borrowed from sociology literature, has been used in foreign policy analysis studies since the early 1970s. In his seminal article, "National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy", K.J. Holsti (1970) founded this part of the foreign policy analysis (FPA) literature. Following Holsti, scholars have produced various works on different countries' role conceptions and these roles' effects on foreign policy. This project aims to build on this literature and find out what roles Turkey has produced and advocated for itself in the last decades, analyze sources of these roles and the attitudes of the foreign policy elite as well as the public opinion on these roles. Despite role theory's success in the analysis of foreign policy and application to many countries, no study focusing empirically on Turkish foreign policy roles has been found in a preliminary literature review. This vacuum in the Turkish foreign policy literature will be filled with execution of this project.

Many roles have been employed by Turkish foreign policy makers since the foundation of the Republic in 1923. Since 1980s, TFP has taken a more active stance and leaders in the past three decades pursued rather similar foreign policies despite nuances. Since 2002, in the Justice and Development Part (AKP) era, TFP seems to be more active, focusing on regions surrounding Turkey and claims leadership in the MENA. In this context many roles, such as, 'bridge', 'bridge between the East and the West', 'bridge between Islam and Christianity', 'central country', 'regional leader', 'rising power', 'mediator', 'facilitator', 'protector of the oppressed', 'protector of Muslims'; 'leader of the Muslim world', 'independent power' are used to describe Turkey's roles in the international system.

The proposed project with a duration of 24 months will be implemented by a project team which is composed of the project coordinator Assoc. Prof. Dr. Özgür Özdamar, two graduate students from Bilkent University and two consultants (Prof. Dr. Mustafa Aydın, the Rector of Kadir Has University and Prof. Dr. Bülent Aras, the president of the Center for Strategic Research, Ministry of Foreign Affairs). The project has two parts. In the first part by using content analysis of top decision makers' speeches and semi-structured elite-interviews, Turkish foreign policy elite's attitudes about different roles will be analyzed. Using semi-structured interview techniques, about fifty TFP decision-makers, opinion formers and civil society representatives will be interviewed. In the second part, a professional survey firm will be hired to measure attitudes of Turkish public opinion on Turkey's foreign policy roles. The dependent variable is the attitudes of Turkish public on Turkey's different foreign policy roles. Following the qualitative and quantitative data collection, a comparison of attitudes towards foreign policy roles at public and elite levels will be discussed and role prescriptions will be drawn for Turkey. Such a study will test traditional attitudes about TFP roles and whether they are accepted at the public level. In TFP literature, studies that attempts to combine strengths of both qualitative and quantitative methods are rare. In this sense, this project makes an important contribution to the literature. Also, mapping the Turkish foreign policy roles may help policy-makers in Turkey as well as the world. Therefore this study also has a potential to produce strategic inputs for policy-makers. Also, foreign policy-making in the world is increasingly democratized and influenced by public's choices. In this sense the project will benefit the society since it will survey public opinion on foreign policy roles of Turkey.

Keywords: Turkish foreign policy, role theory, foreign policy roles, national role conceptions, elite, public opinion, central country, regional leader, bridge country, independent power.

2. AMAÇ: Önerilen projenin amacı ve erişilmek istenen sonuç açık olarak yazılmalıdır.

Türk dış politikası çalışmalarında 'rol' konusu az çalışılmış alanlardandır. Her ne kadar dış politika karar vericileri, medya ve akademi gibi dış politikanın ele alındığı platformlarda TDP için değişik roller dile getirilmişse de bu rollerin bilimsel ve ampirik çalışmaları yapılmamıştır. Türkiye'nin dış politikadaki rolü konusunda ne seçkinlere yönelik büyük kapsamlı bir çalışma ne de kamuoyuna yönelik çalışmalar vardır. En genelde bu projenin amacı Türk dış politikasında rol konusuyla ilgili bilimsel verilere dayalı çıkarımlar yapmaktır. Özel olarak projenin amaçları ise:

- Hem TDP hem de dünya DPA literatürlerindeki bu büyük boşluğu doldurmak üzere ampirik bir yaklaşımla ve nitel ve nicel yöntemleri birleştirerek TDP'nin rolleri hakkında güçlü bilimsel çıkarımlar yapılması.
- TDP'de baskın rollerin seçkinler düzeyinde ortaya çıkartılması ve bunun için niteliksel yöntemlerden derinlemesine mülakat yönteminin kullanılması. Yaklaşık 50 seçkinle yapılacak bu mülakatların niteliksel ve niceliksel yöntemlerle incelenmesi sonucu elit düzeyde rol algısı hakkında genellemelere ulaşılması.
- 3.000 kişilik bir örneklem üzerinde anket çalışması yaparak, kamuoyunun TDP için önüne sunulan rollerden hangilerini daha çok benimsediği ve bunların ötesinde herhangi bir rol algılaması veya isteğinin olup olmadığının anlaşılması.
- Betimsel (descriptive) çalışmaları takiben, nedensellik ilişkilerinin daha sağlam bir şekilde çıkarılabilmesi için bağımsız değişken ve kontrol değişkenleri kullanarak seçkinler ve kamuoyu düzeylerinde dış politikada rol algılarının nelere dayandığının araştırılması. Diğer bir değişle sadece betimsel analiz ve basit korelasyonlara bağlı olmayan çok değişkenli regresyon analizi yaparak değişkenler arası nedensellik ilişkisi kuran numerik analizin tamamlanması. Burada ankettten çıkacak veri seti kullanılacaktır.
- Bu çerçevede kullanılacak olan bağımsız değişkenler şimdilik şöyle gözükmektedir: Eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, kırsallık-şehirlilik, bölgesel farklılık, siyasi parti tercihleri, siyasal düzlemde bireyin yeri (sağ-sol ekseninde), dindarlık, laiklik, milliyetçilik, etnik köken, mezhep. Bu değişkenlerin kamuoyunun Türk dış politikasında onayladığı veya daha çok görmek istediği rolleri etkileyip etkilemediğini ölçmek için geniş kapsamlı, Türkiye'nin bütün bölgelerini içine alan, profesyonel bir anket şirketinin akademik olarak yönlendirilmesi ile oluşan sinerjiyi kullanan, sadece dış politika üzerine yoğunlaşacak bir kamuoyu anketi ve beraberinde elitlerle yapılacak derinlemesine mülakatlar hedeflenmektedir. Anket ve görüşmeler sonucunda çıkacak veriler bilimsel ve akademik bir çerçevede analiz edilecektir.
- Bu sayede toplumun değişik özgeçmişlerden gelen farklı kesimlerinin ve farklı eğitim, çevre ve siyasal geleneklerden gelen elitlerinin dış politika rollerinin kabulünde ve oluşmasında ne tür faktörlerden etkilendiklerinin analizi yapılacaktır.

Kısaca bu projeye şu soru aydınlatılacaktır: Türkiye'nin dış politikada algılanan rolleri nelerdir, bunlar toplumda hangi kesimde nelere göre kabul görmekte ya da görmemektedir?

Projenin sonuçları, ortaya çıkan bilginin yayılması ve toplumun geniş bir kesimi tarafından yararlanılabilmesi için kaç şekilde paylaşılacaktır:

1. Araştırma bulgularının paylaşımı için TDP ile ilgili alanında uzman bilim insanlarının ve politika yapımcılarının da davet edildiği, ilgilenen tüm kurumlara, kişilere, medyaya açık Ankara, İstanbul ve İzmir'de birer seminer düzenlenecektir.
2. Uluslararası konferanslarda bulgular makale olarak sunulacaktır.
3. Bu konferanslardan alınan geribildirim ile uluslararası hakemli SSCI dergilerinde bilimsel makaleler yayımlanacaktır.

Projenin bitiminden sonra bu projeden elde edilen sonuçların da kullanılacağı -daha geniş kapsamlı- bir TDP kitabına katkı olacaktır.

3. KONU ve KAPSAM: Önerilen projenin konusu ve kapsamı net olarak tanımlanmalı; amaç ile ilişkisi açıklanmalıdır.

Genel olarak bu çalışmanın konusu Türk dış politikasında çeşitli rollerdir. Araştırma konusu: toplumun değişik kesimlerinin -ve bilimsel olarak değişik analiz düzeylerinin- Türkiye'nin dış dünyadaki rollerine karşı nasıl baktığıdır.

Özelde ise araştırma sorusu: dış politikada rol teorisinin öngördüğü rollerden hangilerine Türk seçkinleri ve kamuoyunun rağbet ettiği, bu rollere ek olarak değişen dünyada Türkiye'nin kendisine hangi rolleri kabul ettiğine bakılacaktır.

Ayrıca hem seçkinler hem de kamuoyunun bu tercihlerinde ne tür bağımsız değişkenlerin etkin olduğunun ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu bağımsız değişkenlere göre dış politika rol tercihlerinin yorumlanması, hem literatüre hem de geniş anlamda topluma ve politika üretene katkıda bulunacaktır.